

Стричак Г.В., Лех Г.А. Роль расходов бюджета в обеспечении социально-экономического развития региона

Исследовано влияние местных бюджетов на социально-экономическое развитие регионов. Осуществлена оценка механизма формирования и выполнения местных бюджетов при условиях ограниченности финансовых ресурсов. Определены критерии расходов местных бюджетов.

Stychak G.V., Leh G.A. The role of the budget expenditures in the ensuring of the social and economic development of the regions

The article investigates the influence of local budgets on social and economic development of the regions; it estimates the facility of formation and execution of local budgets under conditions of financial resources insufficiency; it determines the criteria of local budget expenditures.

УДК 339.562.008:692.41

Магістр Н.І. Хомишин;

доц. Ю.І. Біленко, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

ТЕНДЕНЦІЇ У СТРУКТУРІ ПОПИТУ ТА ІМПОРТУ УКРАЇНИ

Проаналізовано зміни у структурі споживання українців, темпи зростання приватного споживання яких за 2000-2008 рр. є найвищими у світі. Протестувавши економетрично кейнсіанську модель, показано великий вплив приватного споживання на ВВП. Досліджено вплив частки продажу товарів, вироблених на території України, на імпорт. Показано, що у структурі попиту товари національного виробництва втрачають свої позиції, проте частка продовольчих товарів зменшується, а непродовольчих – збільшується. Наведено дані еластичності експорту та імпорту щодо певних галузей економіки та розглянуто взаємозв'язок між споживанням та експортно-імпортними операціями України.

Ключові слова: структура попиту, приватне споживання, продовольчі товари, непродовольчі товари, еластичність експорту, еластичність імпорту.

Україна у своєму економічному розвитку значно відрізняється не тільки від країн Європи, а й цілого світу. Середні темпи зростання приватного споживання за 2000-2008 рр. були найвищими в світі [1]. Інші компоненти ВВП, як видно з табл. 1, порівняно з 90-ми роками теж зростають досить високими темпами. Тому можна стверджувати, що таке високе зростання приватного споживання здебільшого спричинене імпортом товарів та послуг з-за кордону. Відповідно, така ситуація певним чином вплинула як на структуру споживання, так і на структуру імпорту.

Табл. 1. Темп зростання компонентів ВВП в Україні, %

Роки	Приватне споживання	Державне споживання	Інвестиції	Експорт	Імпорт
1990-2000	-6,9	-4,1	-18,5	-3,6	-6,6
2000-2008	13,8	2,9	9,6	3,2	8

Для емпіричного тестування кейнсіанської моделі скористаємося регресійною моделлю багатьох змінних, використавши річні дані, які виражені у відсотковій зміні за 1991-2008 рр., в якій ВВП – залежна змінна, а приватне, державне споживання, інвестиції, експорт та імпорт – незалежні змінні.

Отримані оцінки свідчать про наявність прямо пропорційного зв'язку між залежною змінною та приватним споживанням, державними видатками,

інвестиціями і експортом. Найбільший вплив на ВВП здійснює приватне споживання (0,53), найменший позитивний вплив – державне споживання (0,15). Імпорт, як і варто було очікувати, має негативний зв'язок з ВВП – -0,23. Від'ємне значення вільного члена регресії, котрий показує усереднений ефект на залежну змінну інших чинників, не врахованих у моделі, свідчить про обернену залежність (табл. 2).

Табл. 2. Взаємозв'язок компонентів ВВП в Україні (дані взято за 1991-2008 рр.)

Залежна змінна	ВВП	
Змінні	коефіцієнти	t-статистика
Константа	-0,21	-0,33
Приватне споживання	0,53	9,58
Державне споживання	0,15	1,89
Інвестиції	0,3	4,71
Експорт	0,18	1,53
Імпорт	-0,23	-2,37
Скоригований R-квадрат	0,98	
N спостережень	18	

Отримані коефіцієнти є значимими, найбільша ймовірність відсутності впливу на розмір ВВП можлива для державного споживання (Prob. 0.0191), проте таке значення не є істотне. Скоригований коефіцієнт детермінація, який відповідає за добротність нашої моделі дорівнює 0,98, що говорить про 98 %-ву залежність ВВП від споживання, державних витрат, інвестицій і чистого експорту.

У структурі споживання українців частка витрат на продукти харчування є досить великою – приблизно 60 %. На купівлю непродовольчих товарів домогосподарства спрямовували приблизно 20 % усіх сукупних витрат; а витрати на послуги становлять десятю частину бюджету домогосподарств.

Хоча ситуація є досить негативною, проте автори взяли б до уваги, хоч незначне, але все-таки зменшення з року в рік витрат на продукти харчування та безалкогольні напої, при цьому споживання непродовольчих товарів та послуг збільшується, що свідчить про досить хорошу тенденцію, яка пояснюється збільшенням доходів споживачів, і покращення рівня їхнього добробуту (рис. 1).

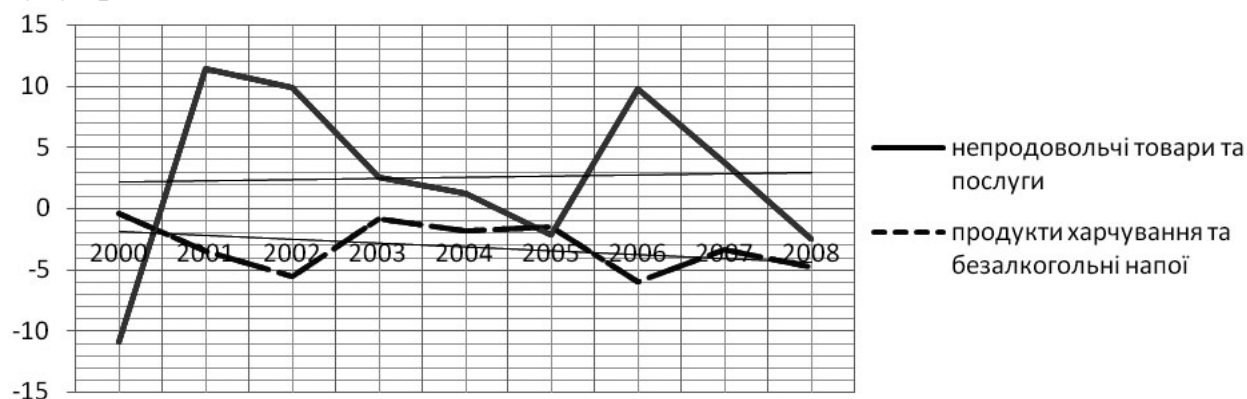

Рис. 1. Темп зростання частки товарів у структурі сукупних витрат в Україні, %

Наприклад, продукти харчування та безалкогольні напої у 1999 р. становили 65,2 % від загальної структури сукупних витрат, тоді як у 2008 р. – лише 48,9 %. Як не прикро, але споживання "шкідливих" товарів за 9 років майже не скоротилося [2].

Краще динаміку споживання між продовольчими та непродовольчими товарами можна побачити на рис. 2. Видно, що з 1997 р. питома вага продовольчих товарів почала зменшуватися, а непродовольчих – збільшуватися, тримаючи домінуючу позицію з 2002 р. Тоді як між 1992 і 2002 рр. існувала протилежна ситуація.

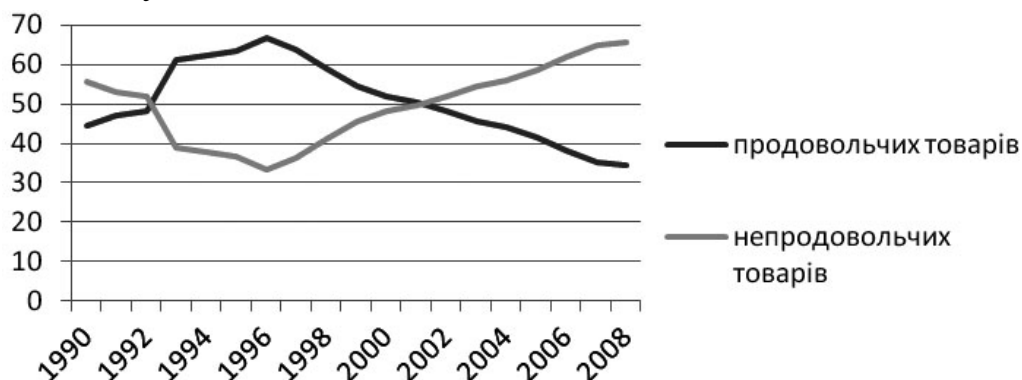

Рис. 2. Питома вага продовольчих і непродовольчих товарів, % [3]

За даними опитування, домогосподарства надають більшу перевагу імпортованим товарам. Це стосується не тільки товарів культурно-побутового призначення, а й продуктів харчування, одягу тощо. Наприклад, у 2008 р. всі наявні в домогосподарствах мобільні телефони, майже всі швейні машини, відеомагнітофони та фотоапарати, дев'ять з десяти кольорових телевізорів, кожні чотири з п'яти магнітофонів та пилососів, кожні сім з десяти автомобілів та пральних машин, а також кожні три з п'яти холодильників – імпортованого виробництва. Найшвидшими темпами зростала частка імпортованих товарів у таких групах, як холодильники (з 46 % у 2006 р. до 63 % у 2008 р.), пилососи (відповідно 63 % проти 79 %), пральні машини (57 % проти 71 %), кольорові телевізори (80 % проти 89 %) [3].

На рис. 3 подано частку продажу товарів, вироблених підприємствами на території України.

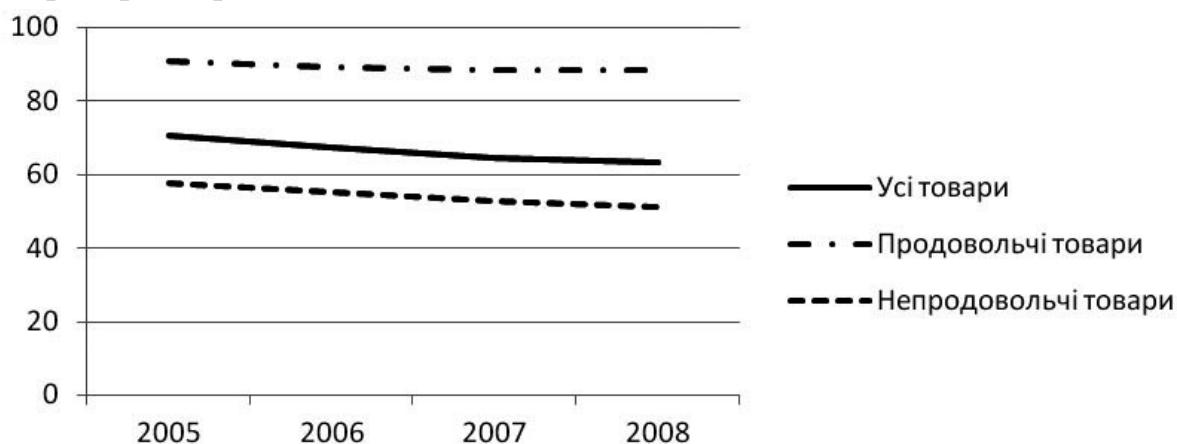

Рис. 3. Частка продажу товарів, вироблених на території України, % [4]

Ця частка постійно зменшується, тобто існує тенденція до зниження споживання як продовольчих, так і не продовольчих товарів національного виробництва. При цьому постійно відбувається скорочення об'єктів роздрібної торгівлі: якщо ще на початку 90-х років кількість магазинів була близько 120 тис., то сьогодні їх трохи більше 50 тис. Те ж саме стосується кіосків і палаток, чисельність яких порівняно з 1990 р. впала майже в півтора рази, а от кількість ринків з продажу споживчих товарів значно зросла – майже у два рази.

Відповідно, така ситуація значно впливає на імпорт країни, частка якого в такому випадку повинна зростати.

Деякі експерти наводять дані про еластичність експорту та імпорту щодо певних галузей, отриманих на основі квартальних даних за 2001-2008 рр. Так, поліпшення умов торгівлі в металургії на 1 % приводить до збільшення обсягів експорту на 6,6 %, у сфері енергоресурсів – до збільшення обсягів експорту на 15,1 %. Поліпшення умов торгівлі в хімічній галузі на 1 % приводить до збільшення обсягів експорту на 5,9 %. Взаємозв'язок між експортом та РЕОК гривні, як і очікувалось [5, с. 79-81], виявився негативним, порівняно з еластичністю експорту за РЕОК у 0,8.

Особливістю моделі імпорту є передусім те, що імпорт енергоносіїв, який становить значну вартісну частку всього обсягу імпорту, є слабо еластичним за ціною, а сам імпорт має високу кореляцію з експортом (відповідно до сировинно-енергетичних потреб експортно-орієнтованих галузей). Також, згідно з результатами, підвищення РЕОК гривні в поточному кварталі на 1 % порівняно з базовим періодом, призводить до збільшення обсягів імпорту на 0,51 %. Еластичність імпорту за обсягом наявних грошових доходів населення (яка є фактично середньою граничною схильністю населення України до споживання імпортованих товарів за цей період) становить 0,22 [6].

Існують також інші думки щодо низької еластичності показників українського експорту стосовно обмінного курсу національної валюти. Цю тенденцію пояснюють тим, що попит на сировинні і напівсировинні товари, які становлять переважну частину українського експорту за обсягами, відзначається низькою ціновою еластичністю, а отже обсяги експорту мало залежать від обмінного курсу національної валюти.

Наступним наслідком того, що в українському експорті переважають здебільшого інвестиційні товари, є те, що збільшення обсягів експорту призводить до зменшення споживання, що й показало рівняння регресії: $C = -1,35 - 0,29 \cdot X + 1,08 \cdot M$, де C – приватне споживання, X – експорт, M – імпорт. Для аналізу взято річні дані за 1991-2008 рр., виражені у відсотковій зміні до попереднього року. Отже, дійсно, зростання експорту на 1 % призводить до зниження споживання на 0,29 %, а зростання імпорту має досить сильний позитивний вплив на споживання (1,08).

Отже, частка продажу товарів, вироблених підприємствами на території України, постійно зменшується, тобто, існує тенденція до зниження споживання як продовольчих, так і не продовольчих товарів національного виробництва, і збільшення цих товарів у статтях імпорту. При цьому, постійно відбувається скорочення об'єктів роздрібної торгівлі, що засвідчує відсутність реформ для покращення рівня життя українців.

Література

1. **World Bank**, World Development Indicators & Global Development Finance, – [Cited 2010, February]. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=2&id=4&hActiveDimensionId=WDI_Ctry.
2. **Держком. статистики** України. Витрати та ресурси домогосподарств. – [Цит. 2010, березень]. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. **Держком. статистики** України. Витрати та ресурси домогосподарств. Аналітичні матеріали та доповіді, 2008 – [цит. 2009, жовтень]. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. **Держком. статистики** України. Споживчий ринок. – [Цит. 2010, квітень]. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. **Корсак І.Р.** Валютно-курсова політика Національного банку України, оцінка кількісного впливу обмінного курсу на зовнішньоторговельний оборот України / І.Р. Корсак, Т.В. Токарчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доповідей XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 жовтня 2008 р.), Суми, ДВНЗ'УАБС НБУ", 2008. – Т. 1. – С. 79-81.
6. **Жук В.М.** Моделювання показників експортно-імпортової діяльності суб'єктів української економіки НаУКМА. Наукова конференція. – [Цит. 2009, жовтень]. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.confcontact.com/2008dec/9_zhuk.htm.

Хомишин Н.И., Биленко Ю.И. Тенденции в структуре спроса и импорта Украины

Проанализированы изменения в структуре потребления украинцев, темпы роста частного потребления которых за 2000-2008 гг. являются наивысшими в мире. Протестирован эконометрически кейнсианскую модель, показано большое влияние частного потребления на ВВП. Исследовано влияние частицы продажи товаров, выработанных на территории Украине, на импорт. Показано, что в структуре спроса товары национального производства теряют свои позиции, однако частица продовольственных товаров уменьшается, а непродовольственных – увеличивается. Приведены данные эластичности экспорта и импорта относительно определенных отраслей экономики и рассмотрена взаимосвязь между потреблением и экспортно-импортными операциями Украины.

Ключевые слова: структура спроса, частное потребление, продовольственные товары, непродовольственные товары, эластичность экспорта, эластичность импорта.

Khomyshyn N.I. Tendencies in the structure of demand and import of Ukraine

This article deals with the analysis of the structure of demand in Ukraine. In Ukraine the costs on food are quite large – about 60 %; the cost on non-food products – approximately 20 %; costs on services amount a tenth part of the budget of households. The share of consumer spending is declining and share of non-consumer goods is rising. Expenditures in Ukraine show a good tendency. For example, food and non-alcohol beverages in 1999 were 65.2 % of the total structure of consumption, while in 2008 – only 48.9 %. For nine years, the share of consumer spending was reducing more than 10 %. Thus, the population has additional funds to purchase the shares, deposits in banks, home repair, etc. According to the survey, households give greater preference to imported goods. The share of sales of goods produced by enterprises in Ukraine is constantly decreasing, i.e., there is a downtrend of domestic food or non-food's consumption and, respectively, the increase these goods in import. In that time there is the reduction of retail objects. It says about the absence of reforms to improve the living standards of Ukrainians.

Keywords: structure of demand, private consumption, consumer goods, non-consumer goods, elasticity of export, elasticity of import.